

จดหมายข่าว (E-Newsletter: Agri. Policy Research)

งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2

ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2564

ความเบื้องต้น

โดย รศ.สมพร อิศวิลานนท์ และ ดร. ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์
สถาบันคลังสมองของชาติ

จดหมายข่าว “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร” ฉบับนี้ นำเสนอผลการศึกษาของ “โครงการศึกษาการฟื้นตัวของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งช่วงวิกฤติการณ์โควิด-19 และแนวนโยบายเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงสำรวจ เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอันเนื่องมาจากการหยุดกิจกรรมการท่องเที่ยวอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการระบาดของโรคโควิด-19 และขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) รวมถึงความพร้อมของการท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมถึงกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยกรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ตลอดจนภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ชายฝั่งสามารถประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน

สำนักประสานงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจดหมายข่าวฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจไม่มากนักน้อย ✨

“โครงการศึกษาการฟื้นตัวของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งช่วงวิกฤติการณ์โควิด-19 และแนวนโยบายเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”

ศึกษาโดย รศ.ดร.อดิศักดิ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทุนทางธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนไทย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การทำประมง การทำการเกษตรชายฝั่ง การท่องเที่ยว และการเดินเรือ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เช่น ป่าชายเลนหรือปะการังยังทำหน้าที่เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ตัวอ่อน เพื่อให้สามารถขยายพันธุ์และสร้างความหลากหลายทางธรรมชาติ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นการทำประมงเกินขนาด การทิ้งขยะและการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลโดยไม่มี การบำบัดอย่างถูกต้อง หรือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ล้วนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการควบคุมกิจการทางการประมงตามเงื่อนไข IUU Fishing (Illegal Unreported and Unregulated Fishing) หรือการทำประมงที่ผิดกฎหมาย มีการกำกับการทำประมงเกินขนาดซึ่งส่งผลทำให้ทรัพยากรประมงสามารถฟื้นตัวได้ในระดับหนึ่ง พร้อมกันนี้ในช่วงวิกฤติการณ์โควิด-19 ที่ประเทศไทยมีการออกมาตรการเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของโรค เช่น การห้ามนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าประเทศ การห้ามการเดินทางข้ามจังหวัด การปิดอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ รวมทั้งอุทยานแห่งชาติทางทะเล และการห้ามให้บริการธุรกิจอาหารและธุรกิจการโรงแรม จึงส่งผลทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวของไทยต้องหยุดชะงักลง ตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ถึงแม้มาตรการเพื่อหยุดยั้งการแพร่ระบาดของโควิด-19 จะส่งผลทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศต้องหยุดชะงักลง แต่สิ่งหนึ่งที่ปรากฏขึ้นพร้อม ๆ กับการหยุดชะงักของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลคือการฟื้นตัวของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

“...หากขาดการดำเนินมาตรการกำกับควบคุมปริมาณและรูปแบบการท่องเที่ยวทางทะเลก็จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประเทศไทยต้องเผชิญกับความสูญเสียเหมือนกับที่เกิดขึ้นในอดีต ...”

การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับและรูปแบบที่เหมาะสมจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประเทศไทยให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ถึงแม้การควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยวจะส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงบ้างในระยะสั้น แต่การดำเนินมาตรการควบคุมปริมาณและลักษณะของการท่องเที่ยวทางทะเลที่เหมาะสม จะส่งผลทำให้ประเทศสามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางทะเลไปสู่การท่องเที่ยวที่เน้นการสร้างมูลค่ามากกว่าปริมาณ และสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศในระยะยาวต่อไป ดังนั้น การศึกษาความพร้อมของภาคการท่องเที่ยวและการจัดทำข้อเสนอมาตรการการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

✧ วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาการฟื้นตัวของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งช่วงวิกฤติการณ์โควิด-19 และขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) รวมถึงความพร้อมของสาขาการท่องเที่ยวในการปรับแนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ตลอดจนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและด้านการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

✧ วิธีการและขอบเขตการศึกษา

- ศึกษาเชิงพรรณนาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิด้านการท่องเที่ยวทางทะเล ปริมาณขยะและน้ำเสีย คุณภาพน้ำทะเล และการเปลี่ยนแปลงจำนวนและคุณภาพทรัพยากรทางทะเล
- ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity: PCC) ขีดความสามารถในการรองรับที่แท้จริง (Real Carrying Capacity: RCC) และขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Facility Carrying Capacity: FCC) เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรการด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- ข้อเสนอแนะมาตรการการท่องเที่ยวใช้วิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใน 2 มิติ คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 2) ความเป็นไปได้ในการนำมาตรการมาใช้ภายใต้มิติด้านกฎหมาย ด้านเชิงกายภาพ ด้านการยอมรับของสังคม และด้านความสมัครใจของผู้ประกอบการ

โดยกำหนดขอบเขตศึกษาครอบคลุม 5 พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ 1) หาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต 2) เกาะรอก จังหวัดกระบี่ 3) เกาะห้อง จังหวัดกระบี่ 4) อ่าวมาหยา จังหวัดกระบี่ และ 5) เกาะลิบง จังหวัดตรัง

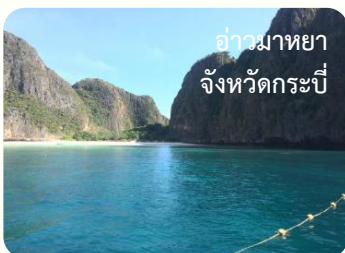
หาดป่าตอง
จังหวัดภูเก็ต

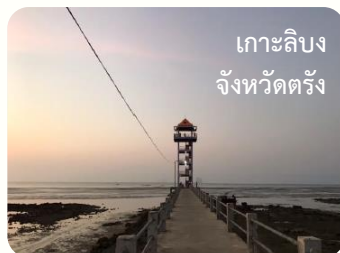
เกาะรอก
จังหวัดกระบี่

เกาะห้อง
จังหวัดกระบี่

อ่าวมาหยา
จังหวัดกระบี่

เกาะลิบง
จังหวัดตรัง

✂️ สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาการฟื้นตัวของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในช่วงวิกฤติการณ์โควิด-19 พบว่าความสัมพันธ์ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับปริมาณขยะที่ลดลง คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งที่ดีขึ้น และความอุดมสมบูรณ์ของชายหาดกลับคืนมา ในขณะเดียวกัน ทรัพยากรทางทะเลได้มีเวลาพักฟื้นกลับสู่สภาพธรรมชาติ เช่น หาดป่าตอง สามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนว่าหาดทรายสะอาดขึ้น ไร้ขยะ น้ำทะเลเป็นสีฟ้าครามใสสะอาดและมีปลาตัวเล็ก ๆ ว่ายเข้ามาใกล้ชายหาดมากขึ้น หรือพื้นที่ชายหาดบริเวณหน้าหาดอ่าวมาหยาที่มีความนุ่มฟูและไม่อัดแน่นหลังจากประกาศปิดอ่าวแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่ามีการฟื้นตัวได้ดีในระดับหนึ่ง ส่วนทรัพยากรปะการังที่เห็นได้ชัดคือไม่มีสิ่งรบกวนปริมาณขยะในแนวปะการังลดลง มีฝูงปลาเล็ก ๆ เข้ามาในแนวปะการังมากขึ้น และการฟื้นตัวของปะการังจากการฟอกขาวดีขึ้น ถึงแม้ว่าอุณหภูมิน้ำทะเลยังคงสูงอยู่แต่มีปัจจัยผลกระทบด้านมลพิษที่จะไปกระตุ้นลดน้อยลง

ส่วนสัตว์น้ำโดยเฉพาะสัตว์ทะเลหายากและใกล้สูญพันธุ์อาจไม่ได้ฟื้นตัวมากขึ้นในช่วง พ.ศ. 2563 แต่สามารถพบเจอได้บ่อยขึ้นหรือฝูงใหญ่ขึ้น เช่น พบเจอวาฬเพชฌฆาตดำฝูงใหญ่ 10 -15 ตัว เป็นครั้งแรกในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ หรือเจอฉลามหูดำนับร้อยตัวที่หมู่เกาะห้องและอ่าวมาหยาและมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่าน ๆ มา พบฝูงพะยูน คู่พะยูนแม่ลูก และเต่าทะเลออกมาว่ายน้ำและโผล่ขึ้นมาหายใจให้เห็นมากขึ้นที่เกาะลิบง หรือการกลับมาวางไข่อีกครั้งในรอบ 20 ปี ของเต่าตนุบนเกาะลิบง ปรากฏการณ์ดังกล่าวบ่งบอกถึงการพบเจอสัตว์น้ำได้บ่อยขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวลดลงในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการควบคุมปริมาณกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมสามารถนำไปสู่การฟื้นตัวและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในระยะยาว

ผลการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) และมาตรการกำกับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางทะเล พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่หาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต เกินขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ (PCC) และขีดความสามารถในการรองรับที่แท้จริง (RCC) รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม (FCC) ซึ่งไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว แต่ในกรณีพื้นที่เกาะรอกและเกาะห้อง จังหวัดกระบี่ พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่เกินขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้านกายภาพ (PCC) ด้านการรองรับที่แท้จริง (RCC) และด้านสิ่งแวดล้อม (FCC) ส่วนหาดทุ่งหญ้าคา เกาะลิบง จังหวัดตรัง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่เกินขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้านกายภาพ (PCC) และด้านการรองรับที่แท้จริง (RCC) แต่เกินขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม (FCC)

อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการดูแลและรักษาคุณภาพทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ภาคส่วนต่าง ๆ ได้ดำเนินมาตรการกำกับดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งภายใต้อำนาจหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานตนเอง เช่น การกำหนดเขตอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลและพะยูน การเก็บค่าธรรมเนียมเข้าอุทยานแห่งชาติ การกำหนดฤดูกาลท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ การกันแนวพื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ การอบรมมัคคุเทศก์ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และในส่วนของภาคสังคมมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะของกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น อาสาสมัครพิทักษ์ทะเล เครือข่ายอนุรักษ์พะยูนและหญ้าทะเล กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ดุหยง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งบ้านไหนหนั่ง (อาศัยผึ้งเป็นตัวกลางในการขยายพันธุ์ไม้ป่าชายเลน) การรวมกลุ่มเก็บขยะทะเล ดำน้ำเก็บขยะ และปลูกหญ้าทะเล เป็นต้น

✂ ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประการแรก กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning)

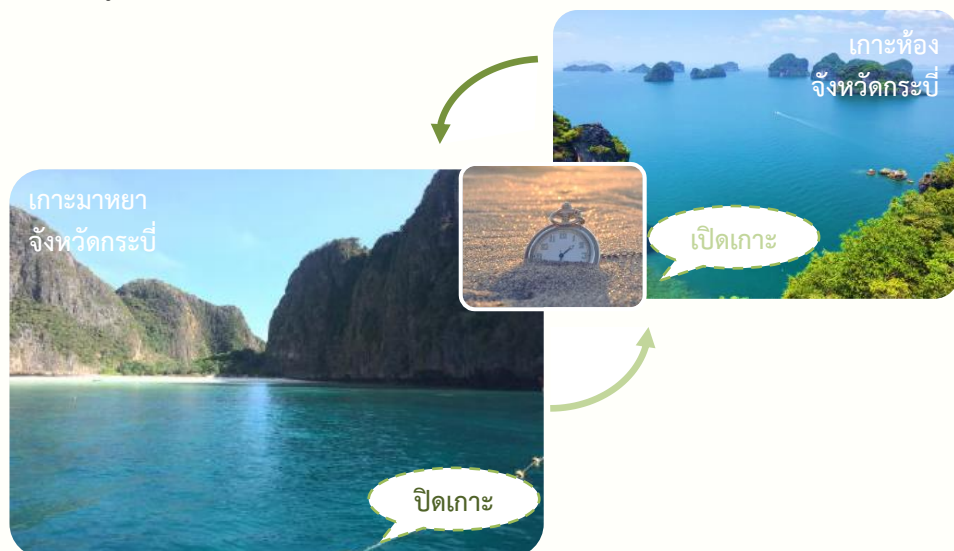
การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) เช่น เส้นทางเดินเรือท่องเที่ยว พื้นที่จอดเรือ เขตทำประมง เขตอนุรักษ์แนวปะการังและหญ้าทะเล หรือเขตดำน้ำที่แยกออกจากเขตอนุรักษ์ เช่น เขตอนุรักษ์แนวปะการัง หรือเขตหญ้าทะเล เป็นต้น เพื่อควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้อยู่ในบริเวณที่กำหนดไว้โดยไม่ให้กระทบการท่องเที่ยวมากนักแต่ยังคงมีพื้นที่ที่จัดให้เป็นเขตอนุรักษ์เพื่อให้ทรัพยากรสามารถฟื้นตัวได้

ประการที่สอง ปรับฤดูกาลเปิดปิดแหล่งท่องเที่ยว (Fallow Period)

ปรับฤดูกาลเปิดปิดอุทยานแห่งชาติ (Fallow Period) ให้มีการสลับพื้นที่และเหลื่อมเวลา อาจมีการเพิ่มเวลาการปิดอุทยานทางทะเลเป็นเวลา 3 เดือนหรือ 4 เดือนต่อปี และประกาศปิดพื้นที่เกาะบางแห่งเป็นเวลา 1-2 ปี สลับกันโดยให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมเกาะอื่นแทน เพื่อให้ทรัพยากรสามารถฟื้นตัวได้อย่างสมบูรณ์

“...กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning)...

...ปรับฤดูกาลเปิดปิดอุทยานแห่งชาติให้มีการสลับพื้นที่และเหลื่อมเวลา...”

ประการที่สาม พัฒนาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก

พัฒนาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น ทุ่นลอยน้ำเพื่อกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ทำจุดเรือ ที่ทิ้งขยะ ห้องสุขา พื้นที่ขายอาหารและสินค้า ระบบเตือนภัยกรณีการเกิดมรสุม มีป้ายสัญลักษณ์ที่ชัดเจน ค่าปรับกรณีมีผู้ฝ่าฝืน การติดตั้งป้ายบอกเส้นทางเดินธรรมชาติ เส้นทางเดิน พื้นที่ห้ามเข้า เขตเล่นน้ำ เขตเล่นกีฬาทางน้ำ โดยป้ายต่าง ๆ ควรแสดงทั้งภาษาไทยและภาษาต่างชาติ การติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อตรวจจับผู้กระทำความผิดข้อบังคับ และการติดตั้งระบบ GPS สำหรับเรือที่ให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อติดตามเส้นทางการเดินเรือให้เป็นไปตามที่กำหนด

ประการที่สี่ ดำเนินการเอาผิดผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบอย่างจริงจัง

กรณีที่มีการฝ่าฝืน ภาครัฐต้องสามารถเอาผิดผู้ประกอบการอย่างจริงจัง รวมทั้งการขึ้นบัญชีดำสำหรับเจ้าของกิจการ ผู้ประกอบการ มัคคุเทศก์ และพนักงานที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ นอกจากนี้ในส่วนของ การเอาผิดผู้ประกอบการอย่างจริงจังแล้ว ผู้ที่ฝ่าฝืนที่เป็นนักท่องเที่ยวเองที่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ก็ต้องมีการเอาผิดและเสียค่าปรับอย่างจริงจัง

ประการที่ห้า พัฒนาระบบค่าธรรมเนียมเข้าแหล่งท่องเที่ยว

พัฒนาระบบค่าธรรมเนียมเข้าแหล่งท่องเที่ยวให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดค่าธรรมเนียมในอัตราที่สูงขึ้นสำหรับพื้นที่เปราะบาง หรือช่วงฤดูการท่องเที่ยวที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากควรมีการกำหนดค่าธรรมเนียมในอัตราที่สูงขึ้นเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวหลีกเลี่ยงการเข้าพื้นที่ในช่วงแออัด ในขณะที่การเที่ยวในวันธรรมดาหรือช่วงนอกฤดูการท่องเที่ยวอาจมีค่าธรรมเนียมที่ต่ำเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าพื้นที่ หรือกรณีพื้นที่ชายหาดอพท. สามารถกำหนดอัตราการจอดรถเป็นรายชั่วโมงจะช่วยให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในบริเวณชายหาดไม่นานจนเกินไป ช่วยลดความแออัดและแรงกดดันต่อธรรมชาติ

“...พัฒนาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก...”

...เอาผิดผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบอย่างจริงจัง...

...พัฒนาระบบค่าธรรมเนียมเข้าแหล่งท่องเที่ยว...”

ประการที่หก เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นเพื่อลดแรงกดดันต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และควรเน้นให้ความสำคัญด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งอาจดำเนินการร่วมกับชุมชน เช่น การจัดทำโฮมสเตย์ การพัฒนาธุรกิจอาหารพื้นบ้านและธุรกิจของฝากนักท่องเที่ยว การพัฒนาหมู่บ้านประมงเพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ฯลฯ

ประการที่เจ็ด สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล

การมีส่วนร่วมทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนเกษตรกรหรือชาวประมง และตัวแทนร้านค้า รวมถึงตัวแทนของภาคการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลจะนำไปสู่การรับทราบปัญหาที่แท้จริง การรับฟังสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องการและแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ในกรณีที่มีการกำหนดและการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนหรือการประกอบอาชีพของประชาชน ดังนั้น การเปิดโอกาสให้มีการหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกันจะนำไปสู่การดำเนินมาตรการอย่างประนีประนอม

ประการสุดท้าย การสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือ

การสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนให้มากขึ้นเพื่อนำไปสู่การลดการใช้วัสดุที่ทำจากพลาสติกและกล่องโฟม รวมทั้งการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวใช้ถุงผ้า กล่องอาหารและขวดน้ำส่วนตัว เช่นเดียวกับที่ปัจจุบันสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลายพื้นที่

“...เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว...”

...สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล...

...สร้างจิตสำนึกและความร่วมมือ...”

✦ จัดทำโดย

สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย”

สถาบันคลังสมองของชาติ ร่วมกับ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ และคุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี

โทร. 02 126 7632 ถึง 4 ต่อ 114, 105 Email piyatat@knit.or.th, worapat@knit.or.th

<http://www.agripolicyresearch.com>